

STORTINGET

Innst. 279 S

(2018–2019)

Innstilling til Stortinget
fra familie- og kulturkomiteen

Dokument 8:99 S (2018–2019)

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Elise Bjørnebekk-Waagen, Siri Gåsemyr Staalesen, Lise Christoffersen, Maria Aasen-Svensrud, Torstein Tvedt Solberg og Kari Henriksen om styrket krisesentertilbud for kvinner med rusproblemer

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av krisesenterloven slik at kvinner i aktiv rus som opplever vold, får et eget gratis, lavterskel krisesentertilbud som er individuelt tilrettelagt.
2. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om at krisesenterlovens definisjon av nære relasjoner skal inkludere kvinnes egen definisjon av nær relasjon.
3. Stortinget ber regjeringen sørge for at rusmiddelavhengige kan starte opp eller opprettholde substitusjonsmedisinering ved krisesentrene.
4. Stortinget ber regjeringen sørge for at den faglige veilederen for krisesentre legger vekt på samarbeid mellom krisesentrene og spesialisthelsetjenesten slik at de som ønsker det, kan kanaliseres inn i tverrfaglig spesialisert rusbehandling (TSB).
5. Stortinget ber regjeringen innføre informasjonsopplegg til kvinner i rusmiljøene om at vold ikke er akseptabelt, og at det finnes steder som tilbyr hjelp gratis.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslaget.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Trond Giske, Odd Omland og Anette Trettebergstuen, fra Høyre, Marianne Haukland, lederen Kristin Ørmen Johnsen og Tage Pettersen, fra Fremskrittspartiet, Silje Hjemdal og Morten Wold, fra Senterpartiet, Åslaug Sem-Jacobsen, fra Sosialistisk Venstreparti, Freddy André Øvstegård, fra Venstre, Grunde Almeland, og fra Kristelig Folkeparti, Jorunn Gleditsch Lossius, viser til representantforslaget samt svarbrev fra statsråd Kjell Ingolf Ropstad datert 29. april 2019. Målet med representantforslaget er å bedre tilbudet til voldsutsatte kvinner som er i aktiv rus. I dag har alle voldsutsatte kvinner, menn og barn en lovfestet rett til gratis krisesentertilbud. Ansvaret for å sørge for tilbudet er lagt til kommunene. Hvilke grupper som har behov for krisesentertilbud, varierer fra kommune til kommune, og derfor varierer også tilbudet.

Komiteen merker seg at det er anerkjent at tilbudet til kvinner med rusproblemer ikke er godt nok. Derfor er det siden 2016 årlig bevilget 3 mill. kroner til et pilotprosjekt for å styrke tilbudet til sårbare grupper. Regjeringen skal evaluere ordningen med overføring av ansvaret for krisesentrene til kommunen og vurdere tiltak som sikrer et godt krisesentertilbud.

Komiteen viser til at det i representantforslaget vises til hvordan situasjonen for voldsutsatte kvinner som ruser seg, ivaretas forskjellig i forskjellige kommu-

ner. Noen av de største byene har eller har hatt ulike tilbud spesielt rettet mot utsatte grupper. Det er nærliggende å tro at det er i de største byene behovet for slike tilbud er størst.

Komiteen merker seg at brukernes rettigheter og behov skal legges til grunn for kommunenes tilbud. Det gjelder både for utsatte grupper og for andre brukere av tilbudet. I kommuner med få personer med rusproblemer kan det være mest hensiktsmessig å samarbeide med andre kommuner. Dette kan sikre et forsvarlig og godt tilbud både til den enkelte som har rusproblemer, og andre brukere av krisesentrene.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, ser frem til evalueringen av pilotprosjektet, og forslag til tiltak som sikrer et godt krisesentertilbud til alle grupper. Flertallet imøteser et bredere kunnskapsgrunnlag om kommunenes krisesentertilbud og utfordringer ved dagens ordning. Når dette foreligger, forventer flertallet eventuelle forslag til endringer i loven.

Flertallet viser til at det i utviklingsprosjektene kommer på plass samarbeidsavtaler mellom krisesentrene og andre relevante hjelpeinstanser og samarbeidskommuner. Dette skal sikre at alle grupper får et tilpasset tilbud.

Noen brukere er også pasienter hvor de er eller henvises til legemiddelassistert rehabilitering. For slike brukere kan dette ordnes, av de riktige instanser, også når brukeren er på et krisesenter. Flertallet merker seg at krisesentrene samarbeider med andre instanser, blant annet spesialisthelsetjenesten.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti ser av statsråden sitt brev av 29. april 2019 at han er enig i den virkelighetsbeskrivelsen som representantforslaget inneholder. Imidlertid er disse medlemmer av den oppfatning at det er behov for å styrke tiltakene til disse utsatte kvinnene. Dette viser også rapporten fra NOVA i 2014.

Rusmisbrukende kvinner lever ofte under forhold preget av vold, og hvor volden også begås av personer som ikke kan defineres som å tilhøre «nære relasjoner», slik krisesenterloven definerer dette. Kvinners behov for krisesenter skal ikke kunne avslås fordi volden blir utført av en person som ikke har en nær relasjon til kvinnen. Kun 6 pst. av krisesentertilbudene i landet tilbyr hjelp til kvinner i aktiv rus. Rusmisbrukende kvinner skal ikke utestenges fra hjelpetiltak på grunn av sin rusproblematikk.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av krisesenterloven slik at kvinner i aktiv rus som

opplever vold, får et eget gratis, lavterskel krisesentertilbud som er individuelt tilrettelagt.»

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om at krisesenterlovens definisjon av nære relasjoner skal inkludere kvinnenes egen definisjon av nær relasjon.»

«Stortinget ber regjeringen sørge for at rusmiddelavhengige kan starte opp eller opprettholde substitusjonsmedisinering ved krisesentrene.»

«Stortinget ber regjeringen sørge for at den faglige veilederen for krisesentre legger vekt på samarbeid mellom krisesentrene og spesialisthelsetjenesten slik at de som ønsker det, kan kanaliseres inn i tverrfaglig spesialisert rusbehandling (TSB).»

«Stortinget ber regjeringen innføre informasjonsopplegg for kvinner i rusmiljøene om at vold ikke er akseptabelt, og at det finnes steder som tilbyr hjelp gratis.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, viser til at NOVA-rapporten kom i 2014, hele to år før pilotprosjektet ble startet i 2016. Det er derfor lite relevant å vise til rapporten, da tiltak allerede utprøves og evalueres. Det vises også til hvilken andel av krisesentrene som har egne tilbud til kvinner i aktiv rus. Flertallet mener at det på ingen måte er andel krisesentre med eget tilbud som bør være målet her. Faktisk vil det kunne være problematisk for andre brukere av krisesentertilbud hvis de ulike grupper med behov blandes uten at dette gjøres på en forsvarlig måte for alle grupper. Istedenfor å fokusere på andel senter med tilbud til denne gruppen bør man være opptatt av om alle brukere i denne gruppen får det tilbudet som de har behov for.

Komiteens medlem fra Senterpartiet deler forslagsstillernes bekymring for situasjonen til kvinner med rusproblemer. Det er svært uheldig og alvorlig at flere krisesentre ikke tilbyr opphold til kvinner med rusproblematikk.

Krisesenterstatistikken for 2017 viser at blant de 46 krisesentertilbudene på landsbasis er det kun 6 senter som tilbyr opphold til kvinner med kjent rusproblematikk, 10 senter gir ikke opphold og 30 oppga at «tilbud om opphold vurderes».

Dette medlem viser til at kommunene er forpliktet til å gi voldsutsatte med tilleggspromblematikk som rus et helhetlig krisesentertilbud. Samtidig gir lovverket kommunene muligheten til å vurdere kravene til individuell tilpasning i hvert enkelt tilfelle, jf. § 3 i krisesenterloven. Dette gir med andre ord kommunene rom for å gjøre prioriteringer, noe som medfører at noen sårbar grupper kan bli nedprioritert.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, mener det er kommunenes rett å gjøre prioriteringer. Flertallet mener det er en utfordring at enkelte kommuner mangler tilstrekkelig kompetanse til å gi disse gruppene et tilpasset tilbud. Noen kommuner er små og/eller har få brukere i aktiv rus. Det kan derfor heller være at kommuner bør samarbeide tettere med andre kommuner, eller vurdere kommunesammenslåing.

Flertallet er opptatt av at gruppen skal få et tilpasset tilbud i hele landet, og er positive til at det inngås avtale om interkommunale samarbeid. Mange kommuner har slike avtaler i dag i forbindelse med det ordinære krisesentertilbudet.

Komiteen mener det er uakseptabelt hvis kvinner med rusproblemer blir nedprioritert, og dermed ikke får den hjelpen de har rett på i en kritisk og vanskelig livssituasjon.

Komiteens medlem fra Senterpartiet deler intensjonen i forslag nr. 1, om at kvinner med rusproblemer må sikres lavterskel krisesentertilbud som er individuelt tilrettelagt. Det er ingen tvil om at det er behov for å styrke tilbudet så denne gruppen ivaretas bedre. Imidlertid mener dette medlem at dersom det skal tas inn en presisering i loven som gjelder kvinner med rusproblemer, så bør det vurderes om flere utsatte grupper skal defineres i loven.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, registrerer at statsråden i sitt svarbrev til komiteen opplyser at regjeringen skal evaluere ordningen med overføring av ansvaret for krisesentrene til kommunene, og at man skal se på dagens krisesentertilbud og utfordringer ved dagens ordning. Av den grunn vil det være hensiktsmessig å avvente evalueringen. Flertallet imøteser evalueringen med interesse.

Komiteens medlem fra Senterpartiet viser til at det i forarbeidene til krisesenterloven, jf. Ot.prp. nr. 96 (2008–2009), står følgende i kapittel 12:

«Med nære relasjonar er det meint relasjonar som nemnd i straffelova 1902 § 219 og andre nære relasjonar der dei involverte gjerne har eller har hatt gjensidige plikter overfor kvarandre og/eller har vore avhengige av kvarandre.»

Dette medlem viser videre til at det i veilederen til krisesenterloven står følgende:

«Vold i nære relasjonar betyr at utøver og den utsatte er knyttet til hverandre gjennom familie- og slektskapsbånd, eller på annen måte har nære bånd til

hverandre. Krisesenterlovens forarbeider legger til grunn samme definisjon som forarbeidene til straffelovens § 219 om mishandling i familien:

- tidligere eller nåværende ektefelle, partner eller samboer
- familie og slekt
- medlemmer av samme husstand
- personer som har omsorg for vedkommende.»

(Kilde: Veileder til krisesenterloven 2015, Bufdir)

Dette medlem oppfatter at forarbeidene til loven ikke har en snever definisjon av «nære relasjoner». Imidlertid ser dette medlem at det kan være andre enn de nevnte kategoriene som kvinner med rusproblemer kan ha nær relasjon eller avhengighetsforhold til. Dette medlem mener av den grunn at det bør vurderes om definisjonen av «nære relasjoner» er tydelig nok.

På denne bakgrunn fremmer dette medlem følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere om definisjonen av «nære relasjoner» i krisesenterloven i tilstrekkelig grad er dekkende, og om det bør tydeliggjøres i lovens formålsparagraf hva som menes med nære relasjoner.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av krisesenterloven slik at kvinner i aktiv rus som opplever vold, får et eget gratis, lavterskel krisesentertilbud som er individuelt tilrettelagt.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om at krisesenterlovens definisjon av nære relasjoner skal inkludere kvinnes egen definisjon av nær relasjon.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen sørge for at rusmiddelavhengige kan starte opp eller opprettholde substitusjonsmedisinering ved krisesentrene.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen sørge for at den faglige veilederen for krisesentre legger vekt på samarbeid mellom krisesentrene og spesialisthelsetjenesten slik at de som ønsker det, kan kanaliseres inn i tverrfaglig spesialisert rusbehandling (TSB).

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen innføre informasjonsopplegg for kvinner i rusmiljøene om at vold ikke er akseptabelt, og at det finnes steder som tilbyr hjelp gratis.

Forslag fra Senterpartiet:*Forslag 6*

Stortinget ber regjeringen vurdere om definisjonen av «nære relasjoner» i krisesenterloven i tilstrekkelig grad er dekkende, og om det bør tydeliggjøres i lovens formålsparagraf hva som menes med nære relasjoner.

Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og råder Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:99 S (2018–2019) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Elise Bjørnebekk-Waagen, Siri Gåsemyr Staalesen, Lise Christoffersen, Maria Aasen-Svensrud, Torstein Tvedt Solberg og Kari Henriksen om styrket krisesentertilbud for kvinner med rusproblemer – vedtas ikke.

Oslo, i familie- og kulturkomiteen, den 21. mai 2019

Kristin Ørmen Johnsen

leder

Silje Hjemdal

ordfører

VEDLEGG**Brev fra Barne- og familiedepartementet v/statsråd Kjell Ingolf Ropstad til familie- og kulturkomiteen, datert 29. april 2019****Dokument 8:99 S (2018-2019) - Representantforslag om styrket krisesentertilbud for kvinner med rusproblemer**

Jeg viser til forslag fra stortingsrepresentantene Elise Bjørnebekk-Waagen, Siri Gåsemyr Staalesen, Lise Christoffersen, Maria Aasen-Svensrud mfl. om styrket krisesentertilbud for kvinner med rusproblemer. Forslagene er vurdert av både Barne- og likestillingsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet.

1. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av krisesenterloven slik at kvinner i aktiv rus som opplever vold, får et eget gratis, lavterskel krisesentertilbud som er individuelt tilrettelagt.

Krisesenterloven gir kommunene plikt til å sørge for et gratis krisesentertilbud til voldsutsatte kvinner, menn og barn. Dette omfatter også kvinner med rusproblemer. Kommunene skal også, så langt som mulig, sørge for et individuelt tilrettelagt tilbud. Departementet er likevel kjent med at tilbudet til kvinner med rusproblemer ikke er tilstrekkelig. Det er siden 2016, bevilget 3 millioner kroner årlig til Bufdir for å gjennomføre et pilotprosjekt med mål om å styrke tilbudet til sårbare grupper, blant annet kvinner i aktiv rus. Viktige elementer i utviklingsprosjektene er samarbeidsavtaler mellom krisesentrene og andre relevante hjelpeinstanser og samarbeidskommuner, som skal garantere at målgruppen får et krisesentertilbud eller et tilsvarende tilbud i kommunen.

Regjeringen skal evaluere ordningen med overføring av ansvaret for krisesentrene til kommunene og vurdere tiltak som sikrer et godt krisesentertilbud. Bufdir har fått i oppdrag å utvikle et kunnskapsgrunnlag om kommunenes krisesentertilbud og utfordringer ved dagens ordning. Når dette foreligger vil regjeringen vurdere behov for endringer i loven.

2. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om at krisesenterlovens definisjon av nære relasjoner skal inkludere kvinnes egen definisjon av nær relasjon.

I forarbeidene til krisesenterloven er det presisert at departementet legger en vid definisjon av nære relasjoner til grunn, se Ot.prp nr. 96 (2008-2009) side 77. Det sentrale i definisjonen er at de involverte "har eller har hatt gjensidige plikter overfor kvarandre og/eller vore avhengig av kvarandre". Slik forarbeidene er formulert, vil brukernes egen vurdering av avhengighets- eller gjensidighetsforholdet være sentralt i vurderingen av om det foreligger en "nær relasjon".

3. Stortinget ber regjeringen sørge for at rusmiddelavhengige kan starte med eller opprettholde substitusjonsmedisinering ved krisesentrene.

For pasienter som allerede er inkludert i legemiddelassistert rehabilitering (LAR), skal ikke et midlertidig opphold ved et krisesenter påvirke gjennomføringen av behandlingen. Det å oppholde seg ved et krisesenter er i seg selv ingen grunn ikke å kunne opprettholde en behandling innenfor LAR. Forutsetningen for å kunne starte opp og bli inkludert i LAR er at det - etter henvisning fra lege eller NAV/sosialtjenesten i kommunen til spesialisthelsetjenesten - er foretatt en rettighetsvurdering, der pasienten etter en tverrfaglig vurdering gis rett til nødvendig helsehjelp, i dette tilfellet rett til oppstart av LAR. En slik henvisning til vurdering av rett til nødvendig helsehjelp, kan som nevnt foretas av ovennevnte instanser, og kan også sendes om pasienten oppholder seg ved et krisesenter.

4. Stortinget ber regjeringen sørge for at den faglige veilederen for krisesentre legger vekt på samarbeid mellom krisesentrene og spesialisthelsetjenesten slik at de som ønsker det, kan kanaliseres inn i tverrfaglig spesialisert rusbehandling (TSB).

Som nevnt over, blir ikke pasienter kanalisert inn i TSB. Pasientene blir vurdert ut fra henvisning fra lege eller NAV/sosialtjenesten i kommunen. Alle innbyggere i Norge har samme rett til å få vurdert sitt behov for rett til nødvendig helsehjelp i alle deler av spesialisthelsetjenesten, det være seg somatikk, psykisk helsevern eller TSB - poliklinisk behandling eller innleggelse i døgnbehandling.

All døgnbehandling i spesialisthelsetjenesten er gratis. Ved poliklinisk behandling betales det en egenbetaling opp til egenandelstak 1, som er 2369 kroner. Når pasienten har innbetalt egenbetaling over dette beløpet i løpet av ett år, får man frikort, og betaler således ikke ytterligere egenandel for poliklinisk behandling.

Bufdirs faglige veileder for innholdet i krisesentertilbudet omfatter anbefalinger om hvordan kommunene skal sørge for at voldsutsatte får helhetlig oppfølging, gjennom samordning av tjenester fra krisesenteret og fra andre instanser, blant annet spesialisthelsetjenesten.

Informasjonen i veilederen skal videreutvikles, blant annet ut fra erfaringene i utviklingsprosjektene for å styrke krisesentertilbudet til særlige utsatte grupper. Viktige elementer i utviklingsprosjektene er samarbeidsavtaler mellom krisesentrene og andre relevante

hjelpeinstanser, blant annet rustjenestene. Disse skal garantere at målgruppen får et krisesentertilbud eller et tilsvarende tilbud i kommunen.

5. Stortinget ber regjeringen innføre informasjonsopplegg til kvinner i rusmiljøene om at vold ikke er akseptabelt, og at det finnes steder som tilbyr hjelp gratis.

Kommunene har ifølge kommuneloven § 4 plikt til å drive aktiv informasjon om sin egen virksomhet. Det er en utfordring at de mest sårbare gruppene, som har høyre risiko for å bli utsatt for vold, ikke oppsøker krisesentrene. Et mål med utviklingsprosjektene for å styrke krisesentertilbudet til særlige utsatte grupper er å nå ut med informasjon for å oppfordre disse gruppene til å oppsøke hjelp, samt vurdere hvordan tilbudet kan tilpasses til deres behov.

